

„Az ősi Schola már meg is ifjodott
Gyönyörűn azóta.”

(Ady Endre: Vén diák üdvözlete)

A Lakhati iskola története

Itt élsz Hódmezővásárhelyen, azt hiszed, mindent tudsz róla, minden zezzugát ismered. De mégsem így van! Ha igazán a szívedbe akarod zárni lakóhelyed múltját, hogy ez a város a tied legyen, nézd meg beszédes, omladozó falait, tekints be ablakain, sétálj folyosóin, és keress lakókat a múltból, akik megnyitják a kőbe zárt titkokat. Eléd tárják a kiegyezés előtti világot, nemzetünk küzdelmeit egy öreg iskola ablakain keresztül, és rádöbben: történelem tekint le rád ott, ahol ma élsz, s a mai kor gyermekeként magad is e történelem részévé válsz.

Kedves Látogató!

Lépjen be udvarunkba, ismerje meg az egykori **Lakhati** iskola történetét, melynek első építőköveit a nemzetépítés alapjaként a katolikus egyház tette le. Küldetését mától a Hódmezővásárhelyi Szent István Általános Iskola ékköveként megújult külsővel folytatja: nevelni magyarrá, emberré, izzítani testet-lelket és elmét a jellem formálására, a tudás megszerzésére.

Walterné Böngyik Terézia
igazgató

Ady Endre:
Vén diák üdvözlete
(részlet)

Az ősi Schola már meg is ifjodott
Gyönyörűn azóta.
Csak minket csókolt öregre az idő,
Távolság, küzdés, eszme, bor és nóta.

...

És mégis-mégis koszorús fejedet,
Ím, most sokan áldják.
És mégis-mégis, ha nem is örömet,
Szép megkísértni az élet talányát.

És mégis-mégis, magam is itt vagyok
Ünnep-kocsit tolni
S én jó mesterem, szeretném a kezed
Áldva-átkozva, sírva megcsókolni.

A Római Katolikus Egyházi Tanács kérelme iskolaépítésre
a Lakhati városrészben

Római Katolikus Egyházi Tanácsától.

Tekintetes Polgármesteri Hivatalt!

A helybeli római katolikus körzék a Lakhattban
egy új iskolát felépítésre szándékoznak,
ezen szándékát a Tekintetes Polgármes-
teri Hivataltalnak tiszteltteljesen azon ké-
relemmel feljelenítik kötelességüknek tar-
ja: miszerint egy mérsékelt költségvetéssel
kinevezni méltóztatnék, melly a helybeli
nek megsemmítésre és ezen építkezésnek
a szűtséget jelentőkének szíveskedni.

H. m. Váranhely május 18. 1855.

Ekinger György
fő gondnok.

„A Római Katolikus Egyházi Tanácstól

Tekintetes Polgármesteri Hivatal!

A helybeli római kath. község a Lakhatban egy új iskolát felépíteni szándékozván ezen szándékát a Tekintetes Polgármesteri Hivatalnak tisztelettel és azon kérelemmel feljeleneni, kötelességének tartja: miszerint egy mérnöki bizottmányt kinevezni méltóztassék, melly a helyszínét megszemlélni és ezen építésre nézve a szükséges jelentést tenni szíveskedne.

H: M: Vásárhely május 16 án 1855

Echinger György
fő gondnok

Deák Sándor mérnök és Horváth József tanácsnoknak a kérelem érdemébeni eljárás s teendő jelentés iránt kiküldetnek.

Vhely 1855. május 17

Barta Sándor
polgármester”

„Tekintetes Tanács!

Az ide csatolt 1337. számú kiküldetésnél fogva a Róm. Kath. egyház 2112 és 2113 ik sz A: udvarán az oskola és tanító lak akként méretezze ki, hogy az a Déli utcza felől a már többször szabályozásba vett irányba tétetik le, Lakhat kis utcza felől pedig a Varró István Lusztig Móricz házaik egyenességébe jelöltesse ki. Ezen épület készül téglalakra és cseréptetővel.

Kelt Hmvásárhely junius 4. 855.

Deák Sándor
városmérnök

Horváth József
tanácsos”

A Szent István utcán már a XIX. század első felében működött egy iskola, amely 1845-ben felújításra szorult. Ismert tanítója Nagy János, aki 1843-1851-ig szolgált itt. A katolikus egyház az első lakhati elemi népiskolát 1852-ben építtette a Szent István és a nagy Kocka utca sarkán.

A három tantermes, tanítói lakást is magába foglaló iskola osztálytermeinek mérete (Bermátsky Ferenc plébános szerint) 9,20 m hosszú, 8,4 m széles és 4,6 m magas volt. Ekkor a fiúkat Szabó Márton, a leányokat Szebenyi Benjámin tanította. Amikor 1854-ben a belvárosi katolikus iskola vegyes osztályát elkülönítették, és a leányokat Szebenyi Benjáminra bízta, ide a helyére Gulyás Bálint került. A városban működő 6 katolikus elemi népiskola (Belvárosi vagy Szent Antal utcai, Központi vagy Vereskereszti, Lógeri vagy Dáni utcai, Lakhati vagy Szent István utcai, Hajnal utcai, és a Szent Domonkos rendi nővérek iskolája (Zárda), több emberöltőn keresztül képes volt feladatát maradéktalanul ellátni.

A gyermekek nem csupán tanulták a vallást, hanem az által neveltettek is. Erre a célra szolgált az imádság, a gyónás, az áldozás, a rendszeres templomba járás, a valláserkölcs olvasmányok magyarázata is.

1878-ban Gyetvai Karolina tanította az I.-II. osztályos leányokat, Gyetvai Antal pedig az I.-II. osztályos fiúkat.

1885-ben az I.-II. osztályba 119 fiú, 121 leány tanuló járt, és felállítottak egy új ismétlőiskolát, amelyet Gyetvai Antal vezetett.

1895-96-ban az I.-II. fiú osztályba 102 tanuló járt Kiss Antal tanító elé, az I.-II. leányosztályba pedig 88 növendék tanult Bakacsiné Herdy Stefánia keze alatt. Az 1904-1905-ös tanévtől a Lakhati iskola nevet a Szent István utcai név váltotta fel. Az első világháború alatt az iskolát hadikórházzá alakították át, amelyet Fári Béla orvos vezetett.

Az 1920-as évek elején a tanítók már ideális létszámmal dolgoztak. 1924-28-tól felmenő rendszerben tanítottak. A növendékeket ugyanaz a pedagógus vitte tovább a második osztályba.

1927-ben a három tantermes iskolát kettővel bővítették. Az intézmény fő épülete a Szent István utca hosszúságában 39 m, majd L alakban a Kocka utca mentén 30 m hosszú. Az épület szélessége 11, a falmagassága 4 m. Az udvar felől az épület előtt egy 2 m széles üvegezett folyosó állt. Az udvaron egy 12x5 méteres szoba méteres épület helyezkedett el. Az 5 tantermes iskolában még egy iroda, egy szertárhelyiség, és egy 2 szoba - konyha - kamrából álló bérlakás volt. Az I. és II. számú tanterem hossza 8,5 m szélessége 7,5 m.

A III. számú tanterem hossza 7,5 m, szélessége 6 m. A IV-V. számú tanterem hossza 9,5 m, szélessége 8 m. Ezek a méretek eltérnek a Bernátsky plébános által megadott méretektől. Ebből is arra lehet következtetni, hogy ezen a telken már korábban állt egy iskolának használt épület.

Bernátsky Ferenc szerint 1851 és 1896 között 21 tanító dolgozott az iskolában. A városban és környékén működő katolikus iskolák az egyház fennhatósága alatt álltak, és egy igazgatóság alá tartoztak. 1929-30-ban Varga Lajos vezetésével beindították a gazdasági jellegű ismétlőiskolát. Tóth Ferencet 1930-ban a Váci Püspök nevezte ki, de a tényleges igazgatással az Egyházközségi Tanács bízta meg.

Külön tanultak az első és második osztályosok, és beindult a III-IV. összevont vegyes osztály is. 1937-38-ban már a négy osztály külön tanult, az V-VI. osztály pedig összevontan. 1943-44-ben Tóth Sándor vezetésével beindult a VII-VIII. osztály.

1945-ben P. Zsíros Ferenc plébános, iskolaszéki elnök levélben kérte a püspököt, hogy Tóth Ferenc igazgatót a tanítás alól mentse fel, mert „A tanítás és nevelés terén előállott új szellem követelményei megkívánják, hogy iskoláinknál a demokratikus szellem krisztusi szellemmel párosulva vitessenek keresztül, amelynek megvalósítása csakis úgy történhet meg, ha azt az igazgatói kéz állandóan irányítja. A szerteágazó munka, és a szétszórtan fekvő telepek gyakori ellenőrzése, irányítása az igazgatót annyira igénybe veszi, hogy saját osztályát kellőképpen ellátni nem tudja.” A katolikus egyház összesen 14 tanítói állással és négy tanítói lakással rendelkezett. 1945-ben viszont csak 10 tanerő dolgozott, a problémát összevonással és osztályáthelyezéssel próbálták megoldani. Ebben az iskolában is megtörtént, hogy az I. és a II osztály külön tanult, a III-IV. és az V-VI. osztály pedig összevontan. 1946-ban az is előfordult, hogy a szülők tájékozatlansága miatt az V. osztályos gyermekek egy részét a szomszédos polgári fiúiskolába írták. Az itt maradt V-VI. osztályos növendékek száma oly kevés volt, hogy önálló osztályokat nem lehetett kialakítani, ezért átadták a Szent Antal utcai iskolának. A fiatalság Szívőárda egyesületbe tömörült, és ennek keretében valláserkölcsös nevelésben részesült.

Az iskola tanítója Ilosfalvi István 1946 januárjában tért haza a fogságból. Az igazoló Bizottság „a 108/1945 MESZ rendelet 20. szakaszának 2. pontja alapján az előlépésről öt évre kizárta, mert a köz alkalmazott mint tiszt felsőbb parancsra és kötelékben ugyan, de mégis kiment Németországba.” Ebbe az iskolába járt Ilosfalvy István tanító fia, a világhírű operaénekes Ilosfalvy Róbert is. A váci püspök az Egyházközösséget 1946. január 1- jétől a város belterületén két részre osztotta. Így az eddig összetartozó intézmények külön igazgatóság alá kerültek. Ez az iskola a Dáni utcai teleppel alkotott egy egyezséget, így a két intézmény 7 tanteremmel és 7 tanítóval rendelkezett. A katolikus iskolák tanítói, fizetésük 90% - át az egyháztól kapták, de államsegélyben is részesültek. Tóth Ferenc népiskolai igazgató, 1946. március 25 - én a város főispánja előtt letette a hivatali esküt, tanév végén viszont, nyugállományba vonult, helyébe Tóth Sándor került. 1946-ban a két üres tanítói állás miatt összevont osztályokat indítottak.

Molnár Erzsébet vezette az I – II. osztályt 57 fővel, Ilosfalvi István a III-IV. osztályt 51 fővel. Az V – VI. osztályt átadták a Szent Antal utcai iskolának, a 24 fős VII-VIII. osztályt pedig Tóth Sándor igazgató vezette. A két tanítói állás betöltésére az engedélyt megkapták, így a nagy létszámú osztályokat szétválaszthatták.

1947-ben Deli Lajos iskola felügyelő látogatása során a következőket írta: „A Szent István utcai rk. ált. és népiskola 5 tantermes, 4 tanítós iskola. Az V-VI. ált. iskolai osztály a Szt. Antal utcán tanul. Az épület régi, de tágas, világos tantermei vannak. A WC elavult. Az épületben a belső rend, tisztaság teljes. Háborús kárt az iskola nem szenvedett. Felszerelése, berendezése megfelelő. A tanítói lakás beosztása rossz, falai vizesek, ezekből szertárat, tantermet vagy úttörőszobát lehet kialakítani, mert nagy a tanterem hiány.”

1947-ben a megyei tanfelügyelő hozzájárult a német nyelv tanításához. Az államosítás során a Hajnal utcai iskolatelepet ehhez az iskolához csatolták, és ott helyezték el az I. osztályos növendékeket, akik így elkülönítve nagy nyugalomban tanulhattak.

A többi intézményhez hasonlóan, ebbe az iskolába is beszivárgott a politika. A szovjet tanítási módszerek megismerése, alkalmazása, és a szocialista rendszer kiépítése érdekében minden pedagógusnak kötelezően szakmai, politikai továbbképzésen, és pedagógus munkaversenyben kellett részt venni. Havonta ún. termelési értekezleteket tartottak, ahol egyenként számoltak be az egyéni felajánlások teljesítéséről. A diákok sem menekülhettek a politika elől. Dolgozatot írtak a demokráciáról, a 3 és 5 éves tervről, a Szovjetunióról, mozgalmi dalokat tanultak, újságot olvastak, és értékelték.

1948. szeptember 9-én elkészült az iskola új fej-és körbányegzője
**HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI SZENT ISTVÁN UTCAI ÁLLAMI
ÁLTALÁNOS ISKOLA** névvel.

A Római Katolikus Népiskola Anyakönyve és osztályzata az 1878-ik tanévre

Almivásárcsályi

RÓM. KATH. NÉPISKOLA

leány

I. II. és III.-ik osztályának

ANYAKÖNYVE

ÉS

OSZTÁLYZATA

az 1878-ik tanévre.

*Győtvári Károly
tanár*

A lakbati római katolikus népiskola I.-II.-III. osztályának anyakönyve

A lakbati röm. kath. népiskola I. és II. osztályának anyakönyve

Száma	A felvétel ideje			Tanuló neve	Születési éve és napja	Születési helye	Atyja vagy gyámja ennek lakhelye és foglalkozása	Vallás	Anyakönyv
	év	hó	nap						
	1877	sept	3	Keusdién Rozál	1869	St. M. Várhelyen	Csász földműves	Római	Katol.
	~	~	~	Keusdién Mária Rozál	1870	~	Bentkő Anna öné.	~	~
	~	~	~	Keusdién Anna	1868 sept 23-an	~	Sztváni ipar.	~	~
	~	~	~	Koltvári Etelka	1868	~	András iparos	~	~
	~	~	~	Honex Viktória	1867	~	Sztváni iparos	~	~
	~	~	~	Varga Erzsébet	1868	~	Sztváni iparos	~	~

Források:

Francisztiné Molnár Erzsébet:

Oktatástörténeti album I./Hódmezővásárhely 2015. Szoliter Nyomda.
496-501. old.

Csongrád Megyei Levéltár HL Tanácsí iratok, 97.tü./1855

Bernátsky Ferenc: A hódmezővásárhelyi katolikus népiskolák rövid története 7. o./ Hódmezővásárhely 1896. Nyomtatott: „H.-M.-Vásárhelyi Nyomda- és Kiadó Részvény – Társaságnál”

**Köszönjük a Hódmezővásárhelyi Levéltár munkatársainak
kiadványunk elkészítéséhez nyújtott segítségüket.**

A Hódmezővásárhelyi Szent István Általános Iskola Koczka utcai épületének megújulása alkalmából készült iskolatörténeti kiadvány
2016. december 14.

